

درس امروز توسط یک تن از شاگردان طوری معرفی شود، که تشریحاتش جوابگوی

پرسش‌های زیر باشد:

۱. ابوالفضل بیهقی کی بود؟

۲. بیهقی در کدام عصر می‌زیست؟

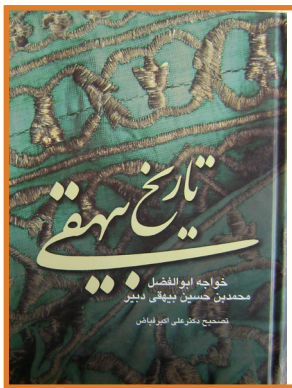
۳. او چه کارهایی را انجام داد؟

۴. او در کجا و در کدام سال وفات یافت؟

۵. تاریخ بیهقی چگونه اثر است؟

در پایان معرفی، همین پرسش‌ها از چند شاگرد دیگر پرسیده شود.

ابوالفضل بیهقی

ابوالفضل محمد بن حسین بیهقی از ناحیه بیهق خراسان بود. ولادتش در سال ۳۸۵ هجری در حارث آباد بیهق اتفاق افتاد. او اوایل عمر را در نیشاپور به تحصیل علم گذرانید و بعد از کسب تحصیل به دیوان رسایل سلطان محمود غزنوی راه جست و زیردست ابو نصر مشکان به کار پرداخت. بعد از مرگ استادش زیر دست «ابوسهل زوزنی» صاحب دیوان رسایل مسعود به کار اشتغال داشت و معلوم است، که در عهد مودود و عبدالرشید جانشینان مسعود خدمت می‌کرد. گویا در عهد این پادشاه به صاحب دیوانی رسید و پس از چندی به زندان افتاد و بعد از رهایی از زندان میل به انزوا کرد و در سال ۴۷۰ هجری در غزنین وفات یافت.

اثر معروف ابوالفضل بیهقی تاریخ مشهورش در شرح سلطنت آل ناصر یا آل سبکتگین بود در سی جلد که اکنون قسمتی از آن در باره سلطنت مسعود بن محمود و تاریخ خوارزم، از زوال دولت خوارزمشاهان آل مأمون تا غلبه سلجوقی‌ها در دست است. وی کتابی دیگر به نام زینة الکتاب در آداب کتابت داشت.

تاریخ بیهقی از جمله کتب معتبر دری است، که چه از نظر اطلاعات تاریخی و چه از حیث انشای فصیح و بلیغ و استادانه خود مشهور می‌باشد و به همین سبب چندین بار چاپ گردیده است. اینک متنی از آن را به‌طور نمونه می‌خوانیم:

حکایتی از نصر بن احمد سامانی

چنان خواندم در اخبار سامانیان که نصر بن احمد سامانی هشت ساله بود، که از پدر بماند. احمد را به شکار گاه بکشتند، و دیگر روز آن کودک را بر تخت ملک بنشانند به جای پدر. آن شیر بچه ملک زاده‌یی سخت نیکو برآمد و بر همه آداب ملوک سوار شد و بی همتا آمد؛ اما در وی شرارتی و زعارتی و سطوتی و حشمتی به افراط بود و فرمان‌ها عظیم می‌داد از سر خشم، تا مردم از وی در رمیدند و با این همه به خرد رجوع کردی و می‌دانست که آن اخلاق سخت ناپسندیده است.

یک روز خلوتی کرد با بلعمی که بزرگتر وزیر وی بود و ابو طیب مصعبی صاحب دیوان رسالت و هر دو یگانه روز گار بودند در همه ادوات فضل و حال خویشان به تمامی ایشان براند و گفت من می‌دانم این که از من می‌رود خطایی بزرگ است و لیکن با خشم خویش برنیایم، و چون آتش خشم بنشست پشیمان می‌شوم. چه سود دارد که گردن‌ها زده باشند و خانمان‌ها بکنده و چوب بی اندازه به کار برده تدبیر این کار چیست؟

ایشان گفتند مگر صواب آن است که خداوند ندیمان خردمندتر ایستادند پیش خویش، که در ایشان با خرد تمام که دارند رحمت و حلم باشد، و دستوری دهد ایشان را تا بی حشمت، چون که خداوند در خشم شود، با افراط شفاعت کنند و به تلافی آن خشم را بنشانند و چون نیکویی فرماید آن چیز را در چشم وی بیاریند تا زیادت فرماید. نصر احمد را این اشارت سخت خوش آمد و گفت ایشان را بپسندید و گفت من چیزی دیگر برین پیوندم تا کار تمام شود و سخت سوگند خورم که هر چه من در خشم فرمان دهم تا سه روز آن را امضا نکنند تا در این مدت آتش خشم من سرد شده باشد. آنگاه فرمود و گفت باز گردید و طلب کنید در مملکت من خردمند تر مردمان را و چندان که یافته آید به درگاه آرید، تا آن چه فرمودنی است بفرمایم. هفتاد و اند تن را به بخارا آوردند، که رسمی و خاندانی و نعمتی داشتند و از میان شان سه پیر خردمندتر فاضلتر و روزگار دیده تر را پیش احمد آوردند و احمد راز خویش با ایشان بگفت سوگندان سخت گران نسخت کرد به خط خویش و بر زبان براند و ایشان را دستوری داد به شفاعت کردن در هر بابی و سخن فراختر به گفتن. یک سال برین برآمد، نصر حنف قیس دیگر شده بود به حلم، چنان که بدو مثل زدند و اخلاق نا ستوده به یکبار از وی دور شده بود.

- * نصر احمد سامانی سومین پادشاه سامانی از سال ۳۰۱ تا ۳۳۱ هـ. ق. پادشاهی کرد.
- * بلعمی وزیر نصر بن احمد سامانی بود نام مکمل او ابوالفضل محمد بن عبدالله بلعمی است.
- * ابوطیب مصعبی شاعر معروف دوره سامانی به شمار می‌رود.
- * مراد احنف بن قیس تمیمی است، که در میان عرب به بردباری و عقل مشهور بود.

بیاموزیم

۱. ابوالفضل محمد بن حسین بیهقی در سال ۳۸۵ هـ. ق. در حارث آباد بیهقی خراسان به دنیا آمد.
۲. بیهقی اوایل عمر را در نیشاپور به تحصیل علم گذرانید و بعد از کسب فضایل به دیوان رسایل سلطان محمود غزنوی راه یافت.
۳. اثر معروف ابوالفضل بیهقی تاریخ مشهورش در شرح سلطنت آل ناصر یا آل سبکتگین در سی جلد می‌باشد.

۲. چگونه متن را آغاز کنیم؟

پس از مقدمه نگارنده باید شروع به مطلب و موضوع نماید. آغاز مطلب باید چنان باشد که از مقدمه جدایی نگیرد. در قسمت موضوع هم نکاتی است که عمده و اساسی بوده اصل و ریشه موضوع را تشکیل می‌دهد و مطالبی هم وجود دارد که در فرع می‌آید. از اینرو نویسنده باید موضوعات اصلی و فرعی را دسته بندی کرده آن‌هایی که شرح مطلب اند؛ در قسمت سوم نوشته خود توضیح کرده، در صورت امکان مثال‌هایی برای بیان مقصد بیاورد. در آغاز متن چند نکته را در نظر داشته باشید:

۱. عنوان جالب به موضوع انتخاب کنید؛ مثلاً: جنایت بشر، دروغ شاخدار، بزرگترین راه...
۲. جمله را با یک سؤال آغاز کنید؛ مثلاً: آیا می‌خواهید از عهده نگارش مطالب برآید؟
۳. در جمله اول ادعای عجیب را بیاورید؛ مثلاً: بشر به آسمان‌ها پرواز می‌کند.
۴. یک فکاهی یا حکایتی کوچک جالب و خنده آور را بیاورید.
۵. به یک ضرب‌المثل یا گفتار بزرگان یا سخن معروفی اشاره کنید.
۶. با یک بیت موضوع را آغاز کنید.

کار گروهی و سخنرانی

۱. شاگردان دو دو نفر در باره شخصیت ابوالفضل بیهقی با هم گفتگو نمایند.
۲. شاگردان به دو گروه تقسیم شوند؛ سپس هر گروه در باره ارزش تاریخ بیهقی باهم تبادل نظر نموده، نماینده هر گروه نتیجه بحث شان را به دیگران بیان نماید.
۳. شاگردانی که در مورد تاریخ نویسی معلومات بیشتر دارند، سخنرانی نمایند.

املا و نگارش

۱. متنی را که توسط معلم محترم خوانده می‌شود، املا بنویسید.
۲. راجع به تصویر زیر با در نظر داشت قواعد نگارش که خواندید، یک متن ادبی بنویسید.

۱. بیهقی را معرفی کنید.
۲. آثار بیهقی را نام برده، بگویید که تاریخ بیهقی دربرگیرنده کدام موضوعات می‌باشد؟
۳. مفهوم حکایتی را که از تاریخ بیهقی خواندید به زبان ساده بیان نمایید.
۴. در نگارش آغاز یک متن، کدام نکات مهم را در نظر بگیریم؟

۱. دو تن از تاریخ‌نگاران معاصر کشور را در کتابچه خود معرفی نموده، روز آینده در صنف قرائت نمایید.

۲. بیت‌های زیر را حفظ کنید:

درخود آن بد را نمی‌بینی عیان ورنه دشمن بوده ای خود را به جان
مؤمنان آیینۀ همدیگر اند این خبر از پیمبر می‌آورند

مولانا جلال الدین محمد بلخی

۳. متن درس بعدی را خوانده و برای معرفی آن روز آینده، آماده‌گی بگیرید.